

КАЗКА ЯК СКЛАДОВА ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ДИТИНИ

Анотація. Україна стоїть на шляху подальшої розбудови та євроінтеграції. Освітній простір дитини потребує особливої уваги з боку вихователів, батьків, учителів, педагогів, психологів. Адже від його якісного наповнення залежить те, що матимемо з часом – людей якого рівня культури, вихованості й освіти. Вагому роль у вихованні особистості відіграє казка. І хоча на сьогоднішній день недостатньо розвинуті знання про способи застосування казок у практиці психологічного консультування та казкотерапії, однак певні напрацювання все-таки є. Так, досвід свідчить, що казка через свідомий і несвідомий вплив формує особистість, дозволяє набутти опосередковано певного життєвого досвіду. Завдяки казкам дитина вчиться ефективно проживати свої переживання, у неї розвивається здатність співпереживати, співчувати, відчувати, перейматися. Це допомагає дитині долати життєві труднощі і боротися з ними дієвим способом, соціалізації й навколишнім світом. Застосування казок допомагає: зробити процес емоційно-морального розвитку дитини контрольованим і цілеспрямованим; впливати на загальний психічний розвиток; формувати розумову, емоційну і вольову сфери дитини. Усе це зумовлює широке використання у психологічній практиці різноманітного літературного матеріалу, зокрема казок. Можливості використання казок у психокорекційній роботі дозволили визначити окремий вид психотерапії – казкотерапія, що спрямований на здатність до змін і зростання, сприяє прийняттю своїх труднощів і боротьби з ними дієвим способом, соціалізації й самоорганізації дитини. За допомогою казок можна метафорично виховувати дитину, допомагати подолати негативні сторони її особистості, що формується. Казки є найважливішими засобами розвитку виразності дитячого мовлення. Казковий жанр розвиває мислення й уяву кожної дитини, сприяє створенню інтелектуальної атмосфери в дитячому колективі. На думку дослідників, дитина «вбирає» філософські смисли, стилі взаємин і моделі поведінки, потім розіграє це з друзями. Багаторазово проживаючи події казки, дитина опосередковано набуває значимий для себе життєвий досвід. Завдяки казкам у дитини виробляється здатність співпереживати, співчувати, перейматися, відчувати, без якої особистість не може в повній мірі відповідати високому званню «людина». Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що казка проаналізована як складова освітнього простору дитини, і це дає підстави науковим дослідженням та подальшим розробкам у цьому напрямі.

Ключові слова: казка, казкотерапія, класифікація казок, метод казкотерапії, психокорекційні функції казок, дитина, психокорекційна казка.

Shaumian Olena

Private Higher Educational Institution

“Kropyvnytskyj Institute of State and Municipal Governance”

TALE AS A COMPONENT OF EDUCATIONAL SPACE OF A CHILD

Summary. Ukraine is on a course for further development and European integration. The educational space of a child requires special attention from educators, parents, teachers, educators and psychologists. After all, the quality of its content defines the future levels of culture, upbringing and education. A fairy tale plays a significant role in educating an individual. Today we still lack knowledge about methods of fairy tales usage in psychological counseling and fairy-tale therapy, however, now we achieved some progress in this area. Thus, experience shows that a fairy tale forms a personality through its conscious and unconscious influence, while allowing indirect acquisition of a certain life experience. Fairy tales enable a child to effectively live out his experiences, and develop the abilities to empathize, sympathize, be sensitive and emotional. It helps a child to overcome future life difficulties and safely interact with the outside world. Fairy tales put the processes of emotional and moral development of a child under more control and focus; they affect his overall mental development and shape intellectual, emotional and volitional spheres of a child. All this contributes to the widespread usage of various literary material and especially fairy tales in psychological practice. Possibilities of resorting to fairy tales in psychocorrective work allowed to single out a fairy-tale therapy into a separate type of psychotherapy, which is focused at the abilities of change and growth, and contributes to better understanding of the existing problems and effective struggle with them, to socialization and self-organization of a child. Fairy tales help metaphorical upbringing of a child and overcoming the negative aspects of the forming personality. Fairy tales are regarded as the most important means of developing the expressiveness of children's speech. The fairy-tale genre promotes thinking and imagination of each child and contributes to an intellectual atmosphere in the children's group. According to researchers, a child «absorbs» philosophical meanings, styles of relationships and behavior, and then plays it out with friends. Repeatedly living out the events of a fairy tale, a child indirectly gains significant life experience. Due to fairy tales a child develops the abilities to empathize and sympathize, as well as be emotional and sensitive, without which a person cannot fully correspond to the distinguished title of a «man». The practical significance of the obtained results is that a fairy tale is analyzed as a component of educational space of a child, and this provides the basis for further scientific research and subsequent development.

Keywords: fairy tale, fairy tale therapy, fairy tale classification, fairy tale therapy method, psychocorrectional functions of fairy tales, child, psychocorrectional fairy tale.

Постановка проблеми. Україна стоїть на шляху подальшої розбудови та євроінтеграції. В останні десятиліття наше суспіль-

ство дізналось про існування нових наукових напрямів у галузі психотерапії, зокрема це стосується казкотерапії. У всі часи казка сприяла

розвитку позитивних міжособистісних відносин, соціальних умінь і навичок поведінки, а також моральних якостей особистості, які визначають її внутрішній світ. У дитини вона розвиває уяву, а дорослого повертає в дитинство, створюючи терапевтичний ефект. Освітній простір дитини потребує особливої уваги з боку вихователів, батьків, учителів, педагогів, психологів. Адже від його якісного наповнення залежить те, що матимемо з часом – людей якого рівня культури, вихованості й освіти. Вагома роль у вихованні особистості належить саме казці. І хоча на сьогоднішній день недостатньо розвинуті знання про способи застосування казок у практиці психологічного консультування та казкотерапії, однак певні напрацювання все-таки є.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження Л. Виготського, О. Запорожця, Н. Карпинської переконливо свідчать про те, що казка життєво необхідна дитині, оскільки є для неї засобом пізнання навколишнього світу і самого себе. Дослідник Д. Соколов у своїй роботі «Казки і казкотерапія» наголошує: «Я не уявляю, як могла казка так зберегтися і продовжувати жити в культурі, зовсім відмінній від тієї культури, в якій виникла, якби вона не була наповнена важливим психологічним змістом. У нас і в тих древніх народів усе різне – мова, держава, звичаї тощо. Важко уявити, що нас може поєднувати, якщо не влаштування психіки». А в книзі «Психологія Казки» М.-Л. фон Франц зазначає, що чарівні казки важливі для нас, «тому що в них представлена загальнолюдська основа життя».

Проблемі виникнення і розвитку методу казкотерапії присвячені наукові розвідки багатьох вчених і практиків. Серед них, зокрема, на особливу увагу заслуговують праці Т. Баязитової, А. Гнездилова, Т. Грабенко, Т. Зінкевич-Євстигнєвої, Т. Карасьової, Г. Ніколаєвої, Д. Протасової, О. Романової, Т. Ситько, О. Тарасової, Ю. Теліжка. В Україні цей метод ґрунтовно досліджували О. Бреусенко-Кузнецов, Г. Нижник, Д. Соколов, Л. Терлецька, Н. Цибуля.

У наукових доробках зазначених вище фахівців обґрунтовується думка про можливість використання методу казкотерапії не лише в психологічній, але й у педагогічній практиці з дидактичною та розвивальною метою. На доцільність застосування казкотерапії в соціально-педагогічній практиці вказують С. Савченко, О. Івановська, Н. Шкарина та ін., які розглядають казку як ефективний соціально-педагогічний засіб соціалізації, розвитку та виховання особистості.

Казка, як об'єкт дослідження, протягом тривалого часу привертала увагу представників різних шкіл і галузей науки, зокрема фольклористів, літературознавців, психологів та інших фахівців. Вивчалися її структурні, граматичні, семантичні та терапевтичні особливості. Термін «казка» дуже поширений і має декілька значень:

- казка – це вид художньої прози, що походить від народних переказів, порівняно коротка розповідь про фантастичні події та персонажів;
- казка – це мудрість у зрозумілому для дитини вигляді;
- казка – це епічний фольклорний твір чарівного, пригодницького або побутового характеру, який розповідає про вигадані події [2; 3; 4; 5; 6].

Вважається, що казка генетично пов'язана з давньою міфологією. Її становлення відбувалося шляхом перетворення міфологічних структур, що поступово втрачали зв'язок з ритуальним дійством, у них послаблювалася віра в істинність міфічних подій, розвивалася фантазія, втрачалася етнографічна конкретність, відбувалася заміна міфічних героїв звичайними людьми, причому увага переносилася з колективної долі на життя окремої людини [5].

Перше ґрунтовне дослідження в галузі вивчення структури казки В. Проппа «Морфологія казки» спричинило суттєві зміни в методиці лінгвістичних досліджень [9]. Основні положення теорії В. Проппа полягають у класифікації казкових елементів, окресленні чіткої будови кожного елемента, а також в аргументованому доведенні походження чарівної казки від архаїчного обряду і міфу. Учений стверджує, що структура казок має характер ініціації. Але в казках немає чіткої вказівки на конкретну стадію культури: тут змішуються і стикаються один з одним різні історичні цикли та культурні стилі.

Вагомий внесок у розробку питання значення казки у житті людини зробив З. Фрейд. Зокрема, він підкреслював, що з привнесенням схованого, зашифрованого змісту в усе, що створює людина, казки, як і міфи та інші твори мистецтва, перестають бути просто казками, а набувають форми виявлення глибинних людських переживань. Як відомо, З. Фрейд здійснював психоаналіз сновидінь, тому й цікавився казками. Для тлумачення снів йому потрібно було дізнатись, яке місце вони займають у переживаннях пацієнтів. Результати дослідів психоаналітика свідчать, що в казках у завуальованому вигляді містяться глибокі і сильні емоційні переживання. Казки пов'язані з конфліктом між мріями і реальним світом [3].

У контексті досліджуваного питання актуальними є наукові праці К. Юнга. Учений заклав основи аналізу казок з точки зору архетипів. Він упродовж усього свого життя досліджував міфологію та казки, останні він називав анатомією душі. К. Юнг стверджував, що в казках душа висловлюється про себе саму. Науковець вважав, що казки є таким самим продуктом природи, як і рослини, тварини чи хімічні елементи [4].

У роботах Е. Берна обґрунтовується думка про те, що казка сприяє плануванню підсвідомого сценарію людини, який формується ще в ранньому дитинстві, в основному під впливом батьків. Для нього сценарій – це те, що людина ще в дитинстві планує зробити в майбутньому [1].

Мета статті – дослідження казки як складової освітнього простору дитини.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Казка актуалізує певні потреби дитини, а саме: потребу в автономії (незалежності), потребу в компетентності (силі, усемогутності), потребу в активності, потребу в порушенні заборон і правил, потребу в абсурді. Казка є універсальною метафорою передачі соціального досвіду новому поколінню. У дослідженнях П. Янічева значення казки для розвитку дітей конкретизується в такий спосіб:

- казка знаменує собою перехід від дитинства до дорослості (обряд ініціації);
- казка містить у собі психологічні механізми супроводження переходу від дитинства до дорослості;

– метафоричність, символістика мови казки є необхідною умовою проникнення в несвідомі сфери психіки;

– казка виконує катарсичну функцію [11].

Спроби класифікації казок на основі сюжетної схожості в XIX столітті намагались робити видавці великих зібрань казок (О. Афанасьєв, Й. Басанавічюс та ін.). Так, в основу класифікації О. Афанасьєва покладено два принципи: сюжетний і типізації героя. За сюжетом казки О. Афанасьєв виокремлює: казки – ланцюжки; казки про тварин; чарівні казки; побутові казки.

Згодом В. Міллер запропонував таку класифікацію казок: казки з чудовим змістом; казки побутові; казки про тварин.

У 1910 році фінський знавець казок А. Аарне розробив систему класифікації казок, важлива ланка якої – це перелік сюжетних типів. Система дослідника враховує розгалужені показники типів казок європейських та інших народів. Він виокремив такі типи казок: казки про тварин; власне казки; анекдоти. На думку А. Аарне, серед чарівних казок варто розрізняти такі категорії: чудовий противник; чудовий чоловік (дружина); чудова задача; чудовий помічник; чудовий предмет; чудова сила або вміння; інші чудові мотиви.

В 1928 і 1961 роках американським ученим С. Томпсоном зазначена вище класифікація була доповнена і перетворена в міжнародний каталог типів казок. Цей каталог став довідковим посібником для казкознавців, а номери типів з цього каталогу – своєрідними позначеннями творів. Виокремлення міжнародних типів казок сприяло впорядкуванню наявного матеріалу, виявленню подібності творів різних народів, розкриттю особливостей національних репертуарів і специфіки окремих казок. На противагу системі А. Аарне, пропонувалися інші схеми, за якими не можливо виділити нестандартні види казок [4; 5; 6; 8].

В. Пропп вважав, що всі перераховані вище класифікації мають недоліки і недосконалості, тому що в їх основу покладено не зовсім суттєві ознаки і принципи поділу. В якості диференціальної ознаки для класифікації він обрав структурний принцип. Відповідно до його концепції, усі казки відрізняються деякими структурними закономірностями, тобто незалежно від сюжету, деталі казки мають спільні типи будови, або характером дійових осіб (у випадку, коли немає єдності композиції). Учений класифікує жанр чарівної казки за наявністю в основному випробуванні «битви – перемоги» або за наявністю «складного завдання – розв'язання складного завдання» [8].

В. Пропп виділяє 10 типів казок – ланцюжків: 1) послання, викликане бідою; 2) низка уникнутого або здійсненого знищення; 3) низка обмінів; 4) запрошення до хати і до вигнання з неї; 5) низка здобутків або нагород; 6) низка невдалих дій, подій, учинків; 7) низка відмов у допомозі; 8) чіпляння один за одного; 9) переживання через дрібниці; 10) багаторазове повторення однотипних запитань або розповідей.

Дослідник В. Пропп власне казкою називав лише чарівну казку. У якості визначення він вибрав таке: «чарівна казка є оповідання, побу-

доване на чергуванні ... функцій у різних видах, при відсутності деяких з них для кожного оповідання і при повторенні інших» [8].

Можна говорити про те, що чарівна казка виділяється не за ознакою чарівності або чудесності, а за чіткою композицією. Практично завжди чарівна казка починається з якої-небудь «біди» – це може бути порушення заборони, викрадення, розлука.

Вивчаючи незмінні елементи казки, В. Пропп дав визначення поняттю «функція». На його думку, функція – це вчинок діючої особи, обумовлений з погляду його значимості для перебігу дії. Також він сформулював постулати щодо функцій таким чином:

– постійними, стійкими елементами казок є функції дійових осіб, незалежно від того, ким і як вони виконуються. Вони утворюють основні складові частини казок;

– число функцій, відомих казці, обмежене;

– послідовність функцій завжди однакова [8].

Питання щодо психокорекційних функцій казки ґрунтовно висвітлено в наукових працях Н. Пезешкіана. Зокрема, учений виокремлює такі психокорекційні функції казки:

1. Функція дзеркала. Зміст казки стає тим дзеркалом, яке відображає внутрішній світ людини, полегшуючи тим самим ідентифікацію з ним.

2. Функція моделі. Казки відображають різноманітні конфліктні ситуації і пропонують можливі способи їх вирішення або вказують на наслідки окремих спроб їх вирішення. Отже, вони допомагають навчатися за допомогою моделі.

3. Функція опосередкування. Казка виконує роль посередника між клієнтом і психологом, знижуючи тим самим опір клієнта.

4. Функція зберігання досвіду. Після закінчення психокорекційної роботи казки продовжують впливати на повсякденне життя клієнта.

5. Функція повернення на більш ранні етапи індивідуального розвитку. Казка допомагає клієнту повернутися до минулої радісної безпосередності. Вона викликає радість і здивування, відкриває світ фантазії, образного мислення, безпосереднього входження в роль, яку пропонує зміст. Казка допомагає пробудженню дитячих і творчих сил у психолога, який працює з клієнтом. Вона активує його роботу на рівні інтуїції.

6. Функція альтернативної концепції. Казка звучить для клієнта не в загальноприйнятому усталеному значенні, а пропонує йому альтернативну концепцію, яку клієнт може або прийняти, або відкинути.

7. Функція змінення позиції. Казки викликають у дитини або дорослого нове переживання, через що у свідомості відбувається зміна позицій [7].

Ю. Лебедев виділяє шість основних функцій казок: функцію соціалізації; креативну; голографічну; розвивально-терапевтичну; культурно-етнічну; лексико-подібну. Функція соціалізації полягає в залученні нових поколінь до загальнолюдського й етичного досвіду. Казка приходить на допомогу людині і розширює межі її індивідуального життєвого досвіду. Креативна функція – це здатність виявляти, формувати, розвивати і реалізовувати творчий потенціал

особистості, її образне й абстрактне мислення. Голографічна функція проявляється у трьох формах:

– здатність відображати світобудову в її тривимірному просторовому і часовому вимірах;

– потенційна здатність актуалізувати всі органи чуття людини і бути основою для створення всіх видів, жанрів естетичної творчості;

– здатність у малому виявляти велике.

Розвивально-терапевтична функція казки проявляється в активній дії на емоційно-образний потенціал особистості і сприяє збереженню та розвитку індивідуального здоров'я. Культурно-етнічна функція відстежується в історичному відображенні буття народу, його мови, менталітету, традицій і звичаїв. Лексико-подібна функція казки – це здатність формувати мовну культуру людини, володіння багатозначністю народної мови, її художньо-образним багатством [4].

Казка, як ефективний засіб виховання і навчання дітей різного віку, допомагає вирішити такі завдання в психолого-педагогічній діяльності:

1. Установлення контакту з дитиною, створення комфортного, відповідного віковим особливостям середовища. Будучи емоційно включеною в те, що відбувається, дитина охоче приймає завдання на різноманітну пізнавальну діяльність.

2. Ідентифікуючи з героями літературного твору, співпереживаючи їх пригодам, дитина отримує можливість прояву багатьох почуттів: страху, сорому, образи тощо. Це відбувається і при звичайному слуханні казки. Посилення ж терапевтичного ефекту досягається під час програвання казкових сюжетів. За умови відповідної участі дорослого ігри наближаються до психодрами, оскільки дитина висловлює почуття в реальній взаємодії. Тому ігри-драматизації на казкові сюжети варто передбачати в програмах психотерапевтичної роботи.

3. Казки розмовляють з дитиною емоційно-насиченою, близькою їй мовою метафор, без прямої настанови. Вони не тільки «дають дитині відчуття, що вона не самотня у своїх страхах і переживаннях», а й пропонують в образній формі аналогічні навчальні ситуації. Таким чином казки дозволяють дитині «бачити» нові рольові позиції, нові способи дії. Багато психолого-педагогічних підходів роблять акцент на усвідомленні дитиною морально-етичних норм, тобто впливають на розширення поведінкового репертуару.

4. Усвідомлення потребують не тільки етичні норми, а й власне почуття. Казка, з одного боку, залучає дитину у світ переживань, з іншого боку – зберігає здатність бачити те, що відбувається «ззовні» [3].

За допомогою казки формуються певні якості як у дитини, так і в дорослого. Психокорекційні казки створюються з метою впливу на поведінку дитини. Під корекцією тут розуміється «заміщення» неефективного стилю поведінки на більш продуктивний, а також пояснення дитині сенсу того, що відбувається. На думку дослідників, застосування таких казок обмежене за віком (приблизно до 11-13 років) і проблематикою (неадекватна, неефективна поведінка).

Психокорекційну казку можна просто прочитати дитині, не обговорюючи її. Це дає їй можли-

вість бути наодинці із самою собою і подумати. Якщо дитина хоче, можна обговорити з нею казку, сформулювати «казковий урок», програти її за допомогою ляльок, малюнків, мініатюрних фігурок.

У психокорекційній казці розкривається глибинний сенс подій, що відбуваються; запропоновані історії допомагають побачити, що відбувається з іншого боку, зі сторони життя духу. Ці казки часто залишають дитину з питанням, що стимулює процес особистісного зростання [6].

Більшість психокорекційних казок зосереджуються на проблемах життя, ставленні до втрат і надбань, коханні. Ці казки створюються у процесі пошуку розв'язання проблемних ситуацій. Використовуючи психокорекційні казки, практичному психологу слід дотримуватись основних трьох позицій – доречності, щирості, дозованості [6].

К. Ушинський зазначав, що ніхто не в змозі змагатися з педагогічним генієм народу, тобто казкою, що є гармонійним поєднанням розумового і морально-естетичного розвитку. Це завдання може бути успішно виконане за тієї умови, якщо у вихованні буде широко використано матеріал народних казок. Завдяки казкам у душі дитини поряд з логічною думкою формується прекрасний поетичний образ, тобто на основі почуттів та фантазії розвивається розумова складова особистості [10].

Висновки з дослідження і перспективи. Незважаючи на те, що єдиної класифікації казок не існує, кожен з видів казок має своє психологічне значення. Особливо вагома роль казки в дитячому віці. Застосування казок допомагає: зробити процес емоційно-морального розвитку дитини контрольованим і цілеспрямованим; впливати на загальний психічний розвиток; формувати розумову, емоційну і волюву сфери дитини. Усе це зумовлює до широке використання у психологічній практиці різноманітного літературного матеріалу, зокрема казок. Можливості використання казок у психокорекційній роботі спрямовують до здатності до змін і особистісного зростання, сприяють прийняттю своїх труднощів і боротьби з ними дієвими способами.

За допомогою казок можна метафорично виховувати дитину, допомагати подолати негативні сторони її особистості, що формується. Казки є найважливішими засобами розвитку виразності дитячого мовлення. Казковий жанр розвиває мислення й уяву кожної дитини, сприяє створенню інтелектуальної атмосфери в дитячому колективі. Також казка має чинити суттєвий вплив як на свідомі, так і на несвідомі сторони особистості. На думку дослідників, дитина «вбирає» філософські смисли, стилі взаємин і моделі поведінки, потім розігрує це з друзями. Багаторазово проживаючи події казки, дитина опосередковано набуває значимий для себе життєвий досвід. Завдяки казкам у дитини виробляється здатність співпереживати, співчувати, перейматися, відчувати, без якої особистість не може в повній мірі відповідати високому званню «людина».

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що казка проаналізована як складова освітнього простору дитини, і це дає підстави науковим дослідженням та подальшим розробкам у цьому напрямі.

Список літератури:

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. Москва : Прогресс, 1988. С. 147–148.
2. Зеньковский В.В. Психология детства. СПб. : Деловая книга, 1995. 347 с.
3. Зинкевич-Евстигнеева Т.Д. Основы сказкотерапии. СПб. : Речь, 2010. 176 с.
4. Лебедев Ю.А. Сказка как источник творчества детей. Москва : «Просвещение», 2001. 235 с.
5. Мелетинский Е.М. Миф и сказка. Избранные статьи. Воспоминания. Москва, 1970. С. 284–296.
6. Миллс Д., Кроули Р. Терапевтические метафоры для детей и «внутреннего ребенка». Москва, 1999. 92 с.
7. Пезешкиан Н. Торговец и попугай. Восточные истории в позитивной психотерапии. Москва : Прогресс, 1992. 240 с.
8. Пропп В.Я. Исторические корни волшебной сказки. Москва : Лабиринт, 2000. 336 с.
9. Пропп В.Я. Морфология волшебной сказки. Москва : Лабиринт, 2001. 192 с.
10. Ушинский К.Д. Собрание сочинений. Педагогические статьи 1857-1861 гг. Москва-Ленинград, 1948. 655 с.
11. Яничев П.И. Психологическая интерпретация некоторых функций волшебной сказки. *Журнал практического психолога*. 2005. № 5. С. 75–85.

References:

1. Bern E. (1988). Iгры, v kotorye igrayut lyudi. Lyudi, kotorye igrayut v igrы [Games People Play. People who play games]. Moscow : Progress, p. 147–148. (in Russian)
2. Zen'kovskiy V.V. (1995). Psikhologiya detstva [Psychology of childhood]. Saint Petersburg : Business book. (in Russian)
3. Zinkevich-Evstigneeva T.D. (2010). Osnovy skazkoterapii [Basics of fairy tale therapy]. Saint Petersburg : Speech. (in Russian)
4. Lebedev Yu.A. (2001). Skazka kak istochnik tvorchestva detey [Tale as a source of children's creativity]. Moscow : «Education». (in Russian)
5. Meletinskiy E.M. (1970). Mif i skazka. Izbrannye stat'i. Vospominaniya [Myth and tale. Selected articles. Memories]. Moscow, pp. 284–296. (in Russian)
6. Mills D., Krouli R. (1999). Terapevticheskie metafory dlya detey i «vnutrennego rebenka» [Therapeutic metaphors for children and the “inner child”]. Moscow. (in Russian)
7. Pezeshkian N. (1992). Torgovets i popugay. Vostochnye istorii v pozitivnoy psikhoterapii [Merchant and parrot. Eastern stories in positive psychotherapy]. Moscow : Progress. (in Russian)
8. Propp V.Ya. (2000). Istoricheskie korni volshebnoy skazki [The historical roots of the fairy tale]. Moscow : Maze. (in Russian)
9. Propp V.Ya. (2001). Morfologiya volshebnoy skazki [The morphology of the fairy tale]. Moscow : Maze. (in Russian)
10. Ushinskiy K.D. (1948). Sbranie sochineniy. Pedagogicheskie stat'i 1857-1861 gg. [Collected Works. Pedagogical articles 1857-1861]. Moscow-Leningrad. (in Russian)
11. Yanichev P.I. (2005). Psikhologicheskaya interpretatsiya nekotorykh funktsiy volshebnoy skazki [Psychological interpretation of some functions of the fairy tale]. *Journal of Practical Psychologist*, no. 5, pp. 75–85. (in Russian)